

Een veilige school voor lhbti⁺-leerlingen

Jezelf prettig en veilig voelen is nodig om goed te kunnen leren en je gezond te ontwikkelen. Hoe kun je ervoor zorgen dat ook lhbti⁺-jongeren zich goed voelen op school? Christel van der Cruijzen van Stichting School & Veiligheid geeft tips.

Uit diverse onderzoeken* blijkt dat het slechter is gesteld met het welbevinden en de mentale gezondheid van lesbische, homoseksuele, biseksuele, transgender en intersekse (lhbti⁺)-jongeren. Zij voelen zich drie keer zo vaak ongelukkig als heterojongeren. Ze hebben twee keer zo vaak psychische problemen en lopen een groter risico op depressie en suïcidaliteit (Movisie, 2021; tinyurl.com/Factsheet113). Bovendien lijkt het erop dat de mentale klachten in coronatijd verergerd zijn. Daarnaast beleven lhbti⁺-leerlingen school negatiever dan heteroseksuele leerlingen (33 procent tegenover 23 procent). Ze voelen zich minder vaak geaccepteerd door leraren en klasgenoten en worden bijna twee keer zo vaak gepest als hetero-seksuele scholieren (Huijnk & Van Beusekom, 2021). Ook voelen zij zich minder veilig op school (Van Beusekom & Kuijper, 2018; Huijnk et al., 2022).

Minderheidsstress

Dat het slechter gaat met lhbti⁺ers, wordt onder meer veroorzaakt door minderheidsstress: de stress die ontstaat, doordat zij een minderheid vormen in de maatschappij. Ze wijken af van de norm, van wat normaal wordt gevonden, en krijgen daardoor vaker te maken met discriminatie, vooroordelen, stereotypering en stigmatisering (Movisie, 2021). Om het gevoel van minderheidsstress te verlagen en het gevoel van veiligheid te vergroten, is het voor lhbti⁺-leerlingen van belang dat zij steun ontvangen. Hoe zorg je daarvoor?

Lhbti⁺-jongeren zijn vaker ongelukkig dan heterojongeren

Foto: Hans Slegers.

Wijs discriminatie en uitsluiting af

Volgens Marinus Schouten, programmamanager sociale cohesie en seksuele integriteit bij Stichting School & Veiligheid, is het om te beginnen belangrijk dat je als school zorgt voor een *duidelijke, zichtbare en consequente* afwijzing van wat uitsluitend of discriminerend is.

‘Duidelijk betekent bijvoorbeeld: maak tijdens de eerste zes weken van het schooljaar met elkaar afspraken over respectvol gedrag. Zichtbaar: communiceer binnen de school dat algemene afspraken voor respectvol gedrag ook betrekking hebben op gender- en seksuele diversiteit. Bijvoorbeeld door posters op te hangen met teksten of afbeeldingen die gaan over respect voor lhbt⁺ (zie: tinyurl.com/PostersLhbt, red.) of door aan Paarse Vrijdag mee te doen, waarmee je uitdraagt dat op school iedereen erbij hoort. En consequent: spreek met elkaar als team af dat je pedagogische grondhouding er een van “begrenzen” en “uitnodigen” is.’

Marinus legt uit dat dit betekent dat je regelmatig in je team over praktijksituaties overlegt en samen bepaalt hoe je in die situaties leerlingen kunt begrenzen en uitnodigen. Bijvoorbeeld: wat doe je als er wordt geroepen of gescholden met ‘homo’?

Je kunt dan afspreken dat je altijd *begrenst* door iets te zeggen als: ‘Het is niet oké dat je dit woord gebruikt, want daarmee sluit je mensen uit.’ En vervolgens *nodig je uit*: ‘Maar ik ben wel benieuwd wat ervoor heeft gezorgd dat je dit zegt.’ Wanneer er geen ruimte is voor een gesprek, volgt disciplinair optreden (strafmaatregelen). (Meer informatie geeft Marinus Schouten in het artikel ‘Homo roepen op school’, zie tinyurl.com/HomoRoepen.)

 Wees duidelijk over de positieve norm die je wilt uitdragen

Werk aan een positief schoolklimaat

Ook een positief schoolklimaat draagt eraan bij dat lhbt⁺-leerlingen lekker in hun vel zitten. ‘Je kunt altijd investeren in een sociaal veilig klimaat’, stelt Marinus. ‘Belangrijk daarbij is dat je vooral duidelijk bent over de positieve norm die je als school wilt uitdragen.’

Een schoolcultuur waarin iedere leerling zichzelf mag zijn en waar leerlingen met respect omgaan met elkaar is er echter niet van de één op de andere dag, zegt Bente van Gameren, adviseur seksuele integriteit bij School & Veiligheid. ‘Het is belangrijk om hier met het hele schoolteam aan te werken. Bekijk bijvoorbeeld samen hoe het beleid met betrekking tot lhbt⁺ is georganiseerd. Welke (gedrags)afspraken en preventieve maatregelen zijn er op dit moment om ongewenst gedrag te voorkomen en de veiligheid voor lhbt⁺ers te bevorderen? Past dat nog bij hoe leerlingen zich voelen? Om die vraag te beantwoorden kan de school onderzoeken wat er speelt onder leerlingen. Is er bijvoorbeeld behoefte aan genderneutrale toiletten? Wat te doen met de wensen

Uit de kast?

Lhbt⁺ers zijn in de samenleving zichtbaarder geworden en worden meer geaccepteerd. Maar dat betekent niet dat alle lhbt⁺-leerlingen al (volledig) uit de kast durven komen op school.

Volgens Marinus Schouten profileren lhbt⁺-leerlingen zich meer dan ooit op gender- en seksuele identiteit, als een manier om zich af te zetten tegen de dominante norm. ‘Gun jongeren die ruimte’, raadt hij aan, ‘maar laat tegelijkertijd als pedagoog merken dat er een nóg ruimer perspectief is. Dat kun je doen door een lhbt⁺-leerling vooral als mens te zien, een persoon met nog een heleboel andere voorkeuren.’ Niet alle lhbt⁺-leerlingen profileren zich zo uitdrukkelijk. Sommige zijn minder open en maken hun vragen of twijfels over zichzelf via een omweg kenbaar. Bijvoorbeeld door eromheen te draaien of te zeggen dat een vriend(in) homoseksueel is of transgender. Zelfs als ze al wel voor sommigen – zoals vrienden – uit de kast zijn, maar nog niet voor iedereen. Bente van Gameren adviseert: ‘Geef ook deze jongeren de ruimte, maar verhul zelf het onderwerp lhbt⁺ niet.’

van leerlingen die met andere voornaamwoorden aangesproken willen worden?’

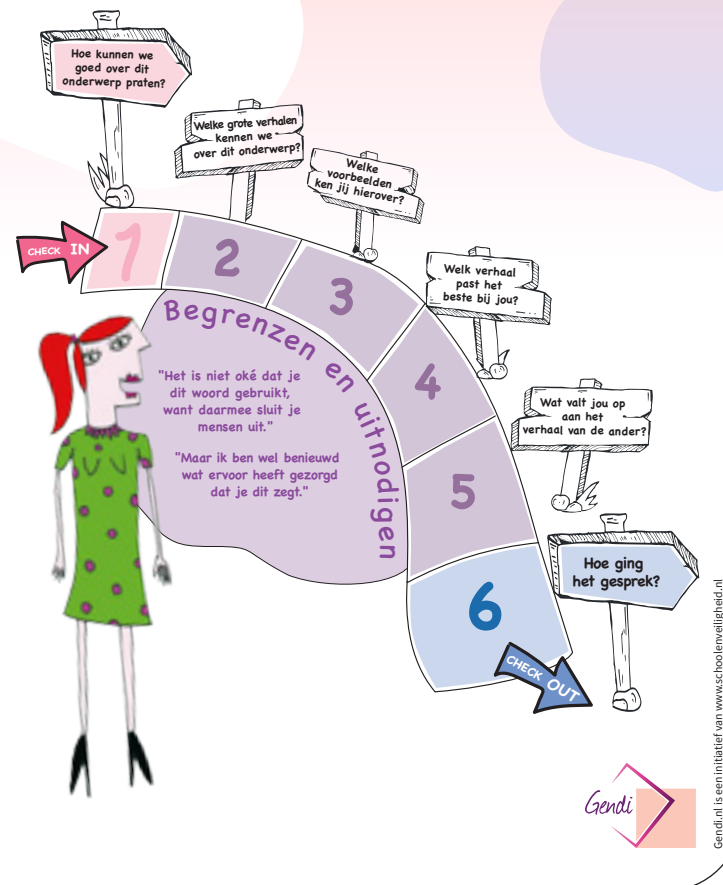
‘Overleg ook geregeld met je collega’s of zij tegen situaties aanlopen waarbij ze het gevoel hebben dat het niet veilig genoeg was voor lhbt⁺-leerlingen’, luidt Marinus aan. ‘Kijk hoe je elkaar daarbij kunt helpen.’ Steun en draagvlak vanuit de schoolleiding en een instellingsbrede visie, waarin bijvoorbeeld het belang van veiligheid voor lhbt⁺-leerlingen expliciet wordt genoemd, zijn cruciaal voor het creëren van meer acceptatie van seksuele diversiteit, blijkt ook uit recent onderzoek (Huijnk et al., 2022).

Geef in de les expliciet aandacht aan diversiteit

Lhbt⁺-leerlingen moeten zich veilig voelen om mee te kunnen doen, zonder dat ze een stukje van zichzelf hoeven te ontkennen. Ze moeten het gevoel krijgen dat ze erbij horen. Het is volgens Marinus daarom belangrijk

STAPPENPLAN VOOR EEN VEILIG GESPREK

Hoe kun je in de klas op een veilige manier het gesprek met elkaar voeren over gender- en seksuele diversiteit? Een check voor een klassengesprek dat spontaan ontstaat of in een les die erover gaat. Deze stappen kun je ook toepassen bij andere 'lastige onderwerpen'.

Gendi.nl is een initiatief van www.schoolenveiligheid.nl

oké is, wanneer die kwetsend of uitsluitend is. Leerlingen kunnen vervolgens zelf de keuze maken wanneer ze met jou willen praten over gender of seksualiteit, op welke manier en hoever ze hierin gaan.'

Hang een regenboogvlag op, of posters met een lhbt+-onderwerp

Vel geen oordeel

Bente benadrukt nog dat het van belang is om zonder oordeel te luisteren en voorzichtig te zijn met adviezen. 'In gesprek met lhbt+-leerlingen spelen tenslotte ook je eigen opvattingen over seksuele diversiteit en gender een rol.'

Haar advies is om mee te bewegen met het tempo van de leerling en aan te sluiten bij zijn belewingswereld 'Neem de woordkeus en zinnen van de leerling als uitgangspunt.' De visual *Genderbewust handelen* (te vinden via gendi.nl) laat zien waar je nog meer op kunt letten.

Herken de signalen

Toch zullen veel leerlingen die zich onveilig voelen, die worden gepest of misschien zelfs met depressieve of suïcidale gedachten kampen, niet makkelijk uit zichzelf aankloppen voor een gesprek. Hoe weet je dan hoe het met ze gaat?

Jan Piet Baas van 113 Zelfmoordpreventie geeft aan dat je alle afwijkingen van het normale gedrag van een leerling kunt zien als een signaal dat er iets aan de hand is. Non-verbale uitingen, zoals verminderde schoolprestaties, terugtrekken uit contact en somberheid, kunnen tekenen zijn. Maar ook uitspraken. Bijvoorbeeld: 'Ik ziet het niet meer zitten; het heeft toch geen zin.' Het is belangrijk dat je die signalen goed interpreteert. In de praktijk gaat dat nog weleens mis. In gesprekken die Jan Piet voerde met jongeren die kampen met psychische problemen vertelde een jongen: 'Ik was boos en viel snel uit, omdat ik met mezelf in de knoop zat. In plaats dat iemand naar me luisterde en vroeg wat er was, kreeg ik straf.'

Maak gebruik van (gespreks)hulpmiddelen

Er zijn verschillende middelen en materialen ontwikkeld die onderwijsprofessionals helpen om de eerste stap te zetten en met lhbt+-jongeren in gesprek te raken. Zoals bijvoorbeeld de e-learning *Weet jij hoe het echt gaat met je leerlingen?* (tinyurl.com/TrainingHoegaathetecht), die werd ontwikkeld door 113 Zelfmoordpreventie, samen met Movisie en COC Nederland. Deze e-learning helpt bij het creëren van een veilige omgeving voor lhbt+-jongeren en jongeren die twijfelen over hun seksuele oriëntatie of genderidentiteit. Daarnaast geeft de e-learning praktische gesprekstips en handvatten om hulp te bieden waar nodig. Ook maakte 113 Zelfmoord-

dat je op school ruimte scheidt voor gender- en seksuele diversiteit. Dat kun je doen door expliciet aandacht te geven aan lhbt+-onderwerpen. Scholen zijn sinds 2012 verplicht dit te doen. Onder meer het burgerschaps-onderwijs biedt ruimte om seksuele diversiteit en het omgaan met verschillen te bespreken. 'Maar ook met het gebruik van niet-stereotype voorbeelden in de lesstof laat je merken dat je openstaat voor gender- en seksuele diversiteit.'

Creëer een uitnodigende sfeer

Volgens Bente is het ook belangrijk om 'jezelf te laten zien'. 'Het kan uitnodigend en veilig voelen als leerlingen weten dat jij openstaat voor een gesprek over lhbt+'. Hang bijvoorbeeld een regenboogvlag of de eerdergenoemde posters met een lhbt+-onderwerp op. Of laat door kleine hints en opmerkingen merken dat leerlingen bij jou terecht kunnen. Laten merken dat je benaderbaar bent voor lhbt+-leerlingen – of leerlingen die 'in dubio staan' – zit volgens Marinus vooral in kleine dingen. 'Niet meelachen met grapjes die in het midden laten of het oké is om lhbt+ te zijn. Duidelijk begrenzen als een opmerking niet

Meer transgenderleerlingen

Begeleiders krijgen steeds vaker te maken met transgenderleerlingen. Hoe komt dat? En hoe kun je deze leerlingen ondersteunen?

De vraag naar transgenderzorg is de afgelopen jaren toegenomen. Het Platform Diversiteit in Geslacht en Gender van de Radboud Universiteit en het Radboudumc Nijmegen doen momenteel onderzoek naar hoe dat komt. Volgens de onderzoekers is het niet alleen een medische kwestie, maar ook een sociaalmaatschappelijk vraagstuk.

Transgenderjongeren vallen in veel onderzoeksrapporten op als een extra kwetsbare groep. Ze hebben vaker last van psychische problemen dan cisgender personen (mensen die zich prettig voelen met de sekse waarmee ze zijn geboren, red.) en hebben vaker negatieve ervaringen op school en thuis (Van Beusekom & Kuijper, 2018). Het is daarom goed om erover na te denken hoe je deze leerlingen een veilige plek biedt op school. Het Transgender Netwerk Nederland (transgendernetwerk.nl) gaat met onderwijsinstellingen het gesprek aan over hoe ze genderdiversiteit kunnen verwelkomen. Ook kun je advies inwinnen via het Adviespunt School & Veiligheid.

preventie een handreiking, een signaleringskaart en een stappenplan die begeleiders helpen de weg naar de juiste zorg te vinden (zie: tinyurl.com/SuicidepreventieOnderwijs). Verder kun je als begeleider de leerlingen wijzen op de website iedereenisanders.nl. Dat je ondanks al je inspanningen soms toch het gevoel krijgt dat je tekortschiet, is heel begrijpelijk, zegt Marinus. 'Raak niet in de stress dat je

Christel van der Crujisen

Christel van der Crujisen is communicatiemedewerker bij School & Veiligheid, een stichting die scholen ondersteunt bij het bevorderen van een sociaal veilig klimaat. Ze werkt voor Gendi, een platform van School & Veiligheid dat scholen ondersteunt bij het ruimte geven aan gender- en seksuele diversiteit.

niet alles kunt doen, maar kijk vooral naar wat je wél kunt doen. Door goed te doen wat wél mogelijk is, draag je ook bij aan het welbevinden van je leerlingen.'

Richt een GSA op

Wanneer lhbt⁺-jongeren zich op school bij een groep van gelijkgestemden kunnen aansluiten, biedt dat hun veel steun en vergroot dit hun gevoel van veiligheid. Een Gender & Sexuality Alliance (GSA, zie gsanetwerk.nl) is zo'n groep van gelijkgestemden. Volgens onderzoek (Pizmony-Levy et al., 2018) voelen lhbt⁺-leerlingen zich vaker geaccepteerd en meer thuis op scholen met een GSA. Scholen die het welbevinden en veiligheidsgevoel van lhbt⁺-leerlingen willen vergroten, doen er dus goed aan de oprichting van een GSA aan te moedigen. Als er al een GSA is, kijk dan welke activiteiten en initiatieven van de GSA door de school gesteund kunnen worden.

Lhbt⁺-leerlingen voelen zich meer thuis op scholen met een GSA

Vraag advies aan School & Veiligheid

Aan de slag met het bevorderen van de sociale veiligheid op school en het begeleiden van lhbt⁺-leerlingen? Stichting School & Veiligheid helpt scholen en onderwijsprofessionals graag op weg. Op de website gendi.nl vind je veel kennis, advies en inspiratie. Je kunt er (les-)materialen op het gebied van gender-, seksuele en seksediversiteit downloaden en informatie vinden over werken aan een positief schoolklimaat. Ook staan op deze site concrete tips voor het begeleiden van lhbt⁺-leerlingen in het primair en voortgezet onderwijs. Bovendien kun je er 'visuals' downloaden die puntsgewijs inzichtelijk maken hoe je genderbewust kunt handelen. Behoeft een persoonlijk advies? Neem dan contact op met het Adviespunt School & Veiligheid (schoolveiligheid.nl/adviespunt).

* Hoewel sommige van de genoemde onderzoeken uitsluitend verwijzen naar lhb-personen, gebruiken we in dit artikel de afkorting lhbt⁺, waarbij de + staat voor de overige 'andere' genderidentiteiten en seksuele oriëntaties.

De literatuurlijst bij dit artikel vind je in de materialenbank op lbbo.nl.